

Vészi János könyvének (Alfa születik) újraolvasása indította el bennem a gondolatot: milyen lesz az általános művelődési központok új identitása? Hogyan fogják definiálni önmagukat, milyen ideáltipikus intézménykép lebeg majd szemük előtt? Ezek a kérdések akkor is nagyon fontosak, ha megválaszolásuk „csak” az ÁMK-mozgalom elméletében jelenik meg, hiszen – talán nem vagyok egyedül e véleményemmel – az is éppúgy megújításra szorul, mint maguk az épületek vagy a bennük folytatott pedagógiai gyakorlat.

Annyi biztos, hogy jó lenne úgy tekintenünk a jövő általános művelődési központjaira, mint a professzionális pedagógia új műhelyeire. Képzelnék el őket olyan intézményként, amely egyszerre óvoda, iskola és művelődési ház (ahogy eddig), de egyben e-pont, kistérségi pedagógiai szolgáltatási központ és felnőttképzési centrum is (és nincs kizárva, hogy profiljában előbbi és utóbbi azonos súllyal szerepel). Talán még azt is el tudjuk képzelni, hogy e korszerű épületek megvalósításába magánberuházók is beszállnak, akik ennek megfelelően a piaci viszonyok érvényesítésében is érdekeltnek lesznek, s így különös, piaci viszonyokon álló „tudás-plázák” jönnek létre.

E modellek mindegyike csírájában megtalálható mindennapjaink ÁMK-i között, noha megvalósulási esélyeik természetesen nem egyformák (és természetesen más koordináta-rendszerek más modelleket is élénk rajzolhatnak). Mégsem túlzás azonban kijelenteni, hogy a lehetséges jövők alakulásában a meghatározó erő az intézményekben dolgozó több tízezer munkatárs lesz.

Tarcsa Zoltán
munkahely, titulus

Az egészséges környezethez való jog és a jövő nemzedékek védelme

Quando obsederis civitatem multo tempore et munitioibus circumdederis, ut expugnes eam, non immittes securim in arbores eius, de quibus vesci potes, nec succidas eas. Numquid homo est arbor campi, ut eam obsideas? Si qua autem ligna non sunt pomifera, succide illa... (Deuteronomium 20, 19–20)

A környezetvédelmi oktatásról

Magyarországon a hulladékgyűjtésről szóló törvény (1) szerint – a környezetvédelmi törvény 54–55. §-ában foglaltak alapján (l. infra) [D1] – a hulladékgyűjtéssel kapcsolatos ismereteket valamennyi oktatási intézményben oktatni kell, azok a Nemzeti Alaptanterv részét képezik. Ezeknek az ismereteknek az oktatásával és terjesztésével – az állami, önkormányzati intézmények és más szervezetek bevonásával, valamint közszolgálati hírközlő szervek igénybevételével – elő kell segíteni, hogy a társadalom környezeti kultúrája növekedjen. (2)

A környezet védelmének általános szabályairól szóló törvény (3) értelmében mindenkinek joga van a környezeti ismeretek megszerzésére és ismereteinek fejlesztésére. (4) A környezeti ismeretek terjesztése és fejlesztése (óvodai nevelés, iskolai nevelés, képzés, művelődés, iskolarendszereken kívüli oktatás és továbbképzés, ismeretterjesztés, könyvkiadás) elsősorban állami és önkormányzati feladat. (5) A környezeti oktatásnak és ismeretterjesztésnek az alapvető komplex (természettudományos-ökológiai, társadalomtudományi, műszaki-technikai) ismeretekeken túl a szakmák gyakorlásához szükséges környezetvédelmi ismeretekre, a környezetet veszélyeztető tevékenységekre, a veszélyhelyzet megelőzésének és elhárításának alapvető kérdéseire, az egészséget befolyásoló környe-

zeti hatásokra, továbbá a környezet védelmével kapcsolatos állampolgári jogok és kötelezettségek ismertetésére is ki kell terjednie. (6)

A természet védelméről szóló törvényünk (7) kimondja, hogy a központi költségvetés, az elkülönített állami és fejezeti kezelésű pénzalapokkal összhangban a) támogatja az Alaptervben meghatározott kiemelt természetvédelmi és a nemzetközi kötelezettségvállalásokból adódó feladatok megoldását, b) támogatja a természetvédelmet szolgáló intézkedéseket, különösen a természetvédelmi információs rendszer kiépítése és működtetése, a közigazgatási ellenőrzés, az oktatás, ismeretterjesztés és tudatformálás, a kutatás, a társadalmi természetvédelmi tevékenység területén. (8)

Az erdő elsődleges rendeltetése szerint a) védelmi, b) gazdasági, c) egészségügyi-szociális, turisztikai, d) oktatás-kutatási célokat szolgálhat. (9) Parkerdő a sport, turisztika és üdülés céljára kijelölt üdülőerdő. (10) Oktatás-kutatás célját szolgáló erdőnek minősül: a) a szakoktatási tevékenység célját szolgáló tanerdő; b) az erdészeti kutatás, kísérlet céljára kijelölt kísérleti erdő; c) az erdőterületen külön jogszabály rendelkezései szerint kialakított vadspark. (11) Erdőtörvényünk objektív felelősséget állapít meg regresszjoggal, amikor kimondja, hogy az erdőgazdálkodó köteles az erdőgazdálkodási tevékenysége során megrongálódott turistautat, turisztikai berendezést, létesítményt haladéktalanul az eredeti állapotában helyreállítani, illetve rendeltetésszerű használatra alkalmassá tenni, mely azonban nem érinti az arra jogosult kárigényének a károkozóval szembeni érvényesítését. (12)

Az egészséges környezethez való alkotmányos jogról és a jövő nemzedékek védelméről

Alkotmányunk értelmében a Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez. (13) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez. Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg. (14)

Egészségügyi törvényünk szerint az egészségnevelés szempontjait a közszolgálati rádió és televízió műsorpolitikájának kialakítása során is figyelembe kell venni. (15) Meg kell ismertetni a) az emberi szervezet működésének és a természeti, társadalmi, pszichés környezet kölcsönhatásainak törvényeit, b) az egészséges táplálkozásra, életmódra, valamint az egészséges környezet megteremtésére vonatkozó tudnivalókat, c) a személyes testi és lelki higiénés ismereteket, d) a testmozgás és a sport egészségmegőrző szerepét. (16) A rádiózásról és televíziózásról szóló törvényünk alapján közszolgálati műsorszámoknak tekintendő az egészséges életmódot, a környezetvédelmet, a természet- és tájvédelmet stb. elősegítő ismeretek terjesztése. (17) Közszolgálati műsor az a műsor, melyben a közszolgálati műsorszámok meghatározó szerepet játszanak, és amely a műsorszolgáltató vételkörzetében élő hallgatókat, nézőket rendszeresen tájékoztatja közérdeklődésre számot tartó kérdésekről. (18) Közszolgálati műsorszolgáltató az olyan műsorszolgáltató, amelynek működését közszolgálati műsorszolgáltatói szabályzat határozza meg, feladata többségében közszolgálati műsor szolgáltatása, fenntartása alapvetően közpénzekből történik, társadalmi felügyelet alatt áll. (19) Az elektronikus hírközlésről szóló törvényünk céljai és alapelvei közt találjuk a környezetvédelmi követelmények érvényesítését az elektronikus hírközléssel összefüggésben; a kulturális, tudományos és társadalmi értékek közvetítésének elősegítését a műsorterjesztés mint elektronikus hírközlési szolgáltatás megfelelő szabályozása útján, így különösen a közszolgálati rádió- és televízióműsorok elérhetőségének biztosítását, valamint e szolgáltatások minőségével és folyamatos elérhetőségével kapcsolatos alapvető közszolgálati feladatok meghatározását. (20)

A műsorterjesztés és a digitális átállás szabályairól szóló törvényünk értelmében a meghatározó műsorterjesztő (21) többek közt, az állampolgárok tájékozódási és tájékoztatási szükségleteinek kielégítését szolgáló műsorszolgáltató gazdaságilag és műszakilag indokolt szerződéses ajánlata esetén negyven televíziós műsorig köteles szerződést kötni a műsorszolgáltatóval, és továbbítani a műsorszolgáltató műsorát az előfizetők felé. (22)

A francia egészségügyi törvény az L 3323-1-től az L 3323-6-ig tartó cikkelyekben részletezi, hogy milyen feltételekkel szabad a nyilvánosságot tájékoztatni alkoholos itallal kapcsolatban. Ez kiterjed az audiovizuális és a nyomtatott média területére is. Kiskorúak számára alapvetően tilos alkoholreklámot eljuttatni, és 16 év alatti nem szabad alkoholos itallal kiszolgálni. (23) A francia egészségügyi törvény például *expressis verbis* megengedi, hogy 13 év felettinek alkoholt nem tartalmazó italt kiszolgáljanak, de 18 év alatti és 16 év feletti kiskorúnak csak alacsony – 1,2–3 fokos – alkoholtartalmú italt, mint például a Franciaországban a crepe-hez (24) gyakran fogyasztott almabort (cidre) vagy éppen gyenge sört vagy bort szabad eladni. Magasabb alkoholtartalmú italok – mint például likőr, pálinka – kizárólag 18 év felettinek árusíthatók. Ez a differenciálás Franciaország nemzeti tradícióit ülteti át a jog nyelvére, és teszi racionálisan szabályozottá az alkoholfogyasztás kultúráját. Az L 3323-2 cikkely (1) bek. szerint az 1949. július 16-i 49-956. törvény 1. szakasza értelmében vett, az ifjúságnak szánt nyomtatott sajtóban tilos a direkt és a közvetett alkoholreklám. Az L 3323-1 cikkely előírja, hogy italt árusító üzletben kötelező bizonyos egészséges italokat – mint zöldség-, gyümölcslevet, ásványvizet, sódat stb. – árusítani, az üzletben jól láthatóan elhelyezve (vesd össze: Magyarországon a gazdasági reklámtevékenységről szóló törvény 12. § [1] bek. a) és e) pontja, [2] bek. c) pontja.) Összehasonlítás alapját képezheti továbbá a hollandiai Reclame code voor alcoholhoudende dranken, azaz az alkoholtartalmú italok reklámozásáról szóló törvény. Hollandiában 0,5 %százalékos alkoholtartalomtól számít a jogszabály szerint alkoholtartalmúnak egy ital. A jogszabály értelmében tilos túlzott vagy másképp felelőtlen alkoholfogyasztásra felhívó reklámot közzétenni. (25) A 2. cikkely az akár csak mértékkel történő alkoholfogyasztást mint 'life style'-t (életstílust) megjelenítő reklám tilalmát kodifikálja. A Mediawet 71k cikkely 4. bekezdése tiltja a kereskedelmi csatornáknak, hogy cigarettát vagy más dohányárut előállító személytől vagy gazdálkodó szervezettől szponzori támogatást fogadjanak el.

Hollandiában a Reclame code voor kansspelen die worden aangeboden door vergunninghouders ingevolge de wet op de kansspelen II. 1. cikkelye szerint a reklámban tilos a szerencsejátékokban való túlzott mértékű részvételre ösztönözni, valamint elbagatellizálni a játékszenvedélyt, vagy példaként állítani azt. (vesd össze: Magyarországon a BH 2002. 465. (26) és a BH 2002. 82. (27) jogesetek.) A Milieu reclame code értelmében nem ösztönözhet a reklám környezetkárosításra (11. cikkely: 'milieu-onvriendelijk gedrag'). A Reclame code voor tabaksproducten 5.1. szakasza tiltja a dohányzás elkezdésére felhívó reklámot, valamint a dohányzást példaként állító vagy annak káros hatá-

Alkotmányunk értelmében a Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez. A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez. Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg.

sait elbogatellizáló reklámot. A Reclame code voor voedingsmiddelen 3. cikkelye a 'gezondheidsclaim'-et, tehát azt, hogy a reklámban valamely élelmiszert egészségesnek tüntessenek fel, csak tudományosan bizonyított tényekre alapozottan engedí. Akárcsak a Milieu reclame code a 'green claim'-et. A Code voor zoetwaren értelmében az olyan, a normális étkezési kultúrához nem tartozó (28) étkezési szénhidrátok, mint például a szacharóz, szőlő- és gyümölcs-cukor, inwertcukrok túlzott fogyasztására ösztönző, illetve azt példának állító reklámot az 1. cikkely tiltja. A jogszabály megfogalmazza, hogy a fagyalt, az üdítőitalok és más, a normális étkezési kultúrához tartozó, cukortartalmú termékek nem tartoznak ebbe a körbe.

A 37/2000. (X. 31.) AB határozat mérföldkönek tekinthető a vizsgált területen. Az indítványozó a gazdasági reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. törvény (Grtv.) 12. § (1) bekezdésének alkotmányossági felülvizsgálatát kezdeményezte. Álláspontja szerint a támadott rendelkezés, amely meghatározott kivételekkel lehetővé teszi dohányárak reklámozását, ellentétes az Alkotmány 18. §-ával és 70/D. §-ával. Amellett fejti ki érveit, hogy az állam a hatályos szabályozással nem biztosítja a területén élők számára a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jogot, tekintettel arra, hogy a dohányzás súlyosan károsítja az aktív dohányzók és a dohányzók környezetében élő nemdohányzók, vagyis a passzív dohányzók egészségét, utalva a hazai drámai egészségügyi helyzetünkre utaló azon adatokra is, melyek szerint évente 32 000 honfitársunk dohányzás okozta halálózásával kell számolnunk. Emellett az indítványozó úgy véli, hogy a dohánytermékek reklámozásának teljes tiltása összhangban állna az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikkelye 2. pontjával, amely lehetővé teszi a véleményszabadság korlátozását a közegészség védelme érdekében. Az indítványozó hivatkozik továbbá arra, hogy a képviselők figyelmen kívül hagyták egyrészt azt, hogy egy közvélemény-kutató intézet felmérése szerint a városban élő felnőtt népesség közel kétharmada ellenzi a dohányreklámokat, másrészt azt, hogy az Országgyűlés Szociális és Egészségügyi Bizottsága nem támogatta a törvényjavaslat elfogadását, harmadrészt pedig azt, hogy több nemzetközi egészségügyi fórum állásfoglalása is a dohányárak hirdetésének teljes tilalma mellett szállt síkra.

Alkotmányunk 61. § (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.

Az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, *Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről* szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt *Egyezménynek* (a továbbiakban: *Egyezmény*) a véleménynyilvánítás szabadságát megfogalmazó 10. cikkelye a következőket tartalmazza:

1. Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson. Ez a cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgókép-vállalatok működését engedélyezéshez kössék.

2. E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.

A Grtv. 12. § szerint: (1) Tilos alkoholtartalmú italt reklámozni

- a) olyan sajtótermékben, amely alapvetően gyermek-, illetve fiatalkorúakhoz szól,
- b) sajtótermék címloldalán,

c) színházban vagy filmszínházban 20 óra előtt, illetve gyermek- vagy fiatalkorúak számára készült műsorszámot közvetlenül megelőzően, annak teljes időtartama alatt és közvetlenül azt követően,

d) játékon és annak csomagolásán,

e) közoktatási és egészségügyi intézményben és annak bejáratától számított 200 méteres távolságon belül.

(2) Tilos közzétenni dohányáru vagy alkoholtartalmú ital olyan reklámját, amely

a) gyermek-, illetve fiatalkorúaknak szól,

b) gyermek-, illetve fiatalkorút mutat be,

c) túlzott dohány- vagy alkoholfogyasztásra hív fel.

(3) Tilos közzétenni dohányáru olyan reklámját, amely

a) a dohányzást egészséges tevékenységként tünteti fel,

b) dohányzó személyeket ábrázol,

c) ismert film-, popzenei vagy szórakoztatóipari sztárok képeit vagy nyilatkozatait használja fel.

A Grtv. 12. §-ának említett szabályai az államnak az Alkotmány 54. § (1) bekezdésén, 67. § (1) bekezdésén és 70/D. § (1) bekezdésén alapuló azon kötelezettségét juttatják érvényre, hogy védelmezze a gyermekek életét, egészségét és megfelelő testi fejlődését.

A többi korlátozás az olyan dohányreklámok elterjedését kívánja megakadályozni, amelyek a dohányzást az egészséges, illetve a követendő példaként szolgáló életmód részeként mutatják be. E szabályok megalkotására a fogyasztókat megtévesztő reklámok megakadályozása és az állam élet- és egészségvédelmi feladatainak teljesítése érdekében került sor.

Figyelembe kell venni azt is, hogy nem kizárólag a Grtv. 12. §-a tartalmaz dohányreklámokat érintő korlátozásokat. A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 13. § (1) bekezdése kimondja: Nem szabad közzétenni dohányárut, fegyvert, lőszert, robbanóanyagot, kizárólag orvosi rendelvényre igénybe vehető gyógyszert, továbbá gyógyászati eljárást népszerűsítő, ismertető reklámot. Vagyis a dohányreklám a közszolgálati, valamint a kereskedelmi rádiókban és televíziókban is tilos.

Az AB határozat indoklásának III. 1. pontja értelmében, a Grtv. 2. § g) pontja szerint a gazdasági reklám olyan tájékoztatás, amely termék, szolgáltatás, ingatlan, jog és kötelezettség értékesítését vagy más módon történő igénybevetését és a vállalkozás nevének, megjelölésének, tevékenységének népszerűsítését, továbbá áru vagy árujelző megismertetését mozdítja elő. Az Alkotmánybíróság az 1270/B/1997. AB határozatban megállapította, hogy a gazdasági reklám olyan információ, amelynek közzététele élvezi az Alkotmány 61. § (1) bekezdésének védelmét. Az alaptörvény ezen szakasza ugyanis nem csupán bizonyos eszmék, tények és vélemények tekintetében biztosítja a szabad véleménynyilvánítást, hanem magát a szabad kommunikációt, a – tág értelemben vett – véleménynyilvánítás lehetőségét részesíti védelemben. (29)

Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alapjog kiemelt alkotmányos védelmet élvez, és csak különösen indokolt esetben korlátozható. A testület a 30/1992. (V. 26.) AB határozatban fogalmazta meg először, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz a véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni. A vélemény szabadságával szemben mérlegelendő korlátozó törvénynek nagyobb a súlya, ha közvetlenül másik alanyi alapjog érvényesítésére és védelmére szolgál, kisebb, ha ilyen jogokat csakis mögöttesen, valamely 'intézmény' közvetítésével véd, s legkisebb, ha csupán valamely elvont érték önmagában a tárgya (például a köznyugalom). (30)

Az 1270/B/1997. AB határozat úgy foglalt állást, hogy a kereskedelmi jellegű információk közzététele esetében szélesebb körű állami beavatkozás lehet alkotmányosan in-

dokolt, mint a véleményközlés egyéb eseteiben. (31) Ennek oka egyrészt az, hogy a reklám közzétételének általában nem az egyéni önkifejezés, a személyiség szabad kibontakoztatása az elsődleges célja, sokkal inkább az áru értékesítésének, megismertetésének, igénybevételének előmozdítása. (32) Másrészt a valótlan kereskedelmi információk közlésének, illetve a valós információk elhallgatásának olyan, az emberi egészségre káros következményei is lehetnek, amelyek indokolttá teszik a közzététel korlátozását. Amíg egyéb esetekben a kifejezés szabadsága révén egy-egy valótlan kijelentés cáfolata orvosolhatja az esetleges sérelmeket, addig a hamis vagy megtévesztő reklám adott esetben visszafordíthatatlan következményekkel is járhat. (33) Mindezek alapján az Alkotmánybíróság úgy határozott, hogy az emberi méltósághoz való jog és e jog szerves részét alkotó személyiségi jogok, valamint a fogyasztók jogainak védelme érdekében szükséges lehet a kereskedelmi információközlés korlátozása.

Az indoklás III. 2. pontja szerint a Grtv.-nek az indítvány által támadott 12. §-a a dohányárúkkal és az alkoholtartalmú italokkal kapcsolatos kereskedelmi információközlés speciális korlátait tartalmazza. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Alkotmánynak a kifejezés szabadságát biztosító 61. §-a a dohánytermékek és az alkoholtartalmú italok gazdasági reklámjára is vonatkozik. Ugyanakkor a dohányárúkról szóló kereskedelmi információk esetében kiemelt jelentősége van annak, hogy az Alkotmánybíróság a gazdasági reklámozás terén a véleményközlés egyéb formáinál szélesebb körű állami beavatkozás lehetőségét ismeri el. A dohánytermékek ugyanis minden kétséget kizáróan rendkívül ártalmasak az egészségre. Ebből következik, hogy a reklámok címzettjei, vagyis a lehetséges fogyasztók megfelelő tájékoztatáshoz való joga különös garanciákat igényel. Emellett a dohányreklámokat szabályozó normák vizsgálatakor a kifejezés szabadságával szemben kellő súllyal kell figyelembe venni az állam alkotmányos köteleességét a gyermekek védelmére. (34)

Az indoklás IV. 2. pontja értelmében az indítványozó a dohányzók és a nem dohányzók életének és egészségének védelmére hivatkozva kéri a Grtv. 12. § (1) bekezdésének alkotmányossági felülvizsgálatát. Az Alkotmánybíróság már több határozatában kifejtette, hogy az életvédelmet szolgáló alanyi jogok, állami köteleességek, valamint államcéllok rendszerének közös gyökere az élethez való jog. Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése és a 8. § (1) bekezdése az állam elsőrendű köteleességévé teszi az emberi élet védelmét. Ez a köteleesség egyrészt azt jelenti, hogy az államnak tartózkodnia kell az élethez való jog megsértésétől, másrészt gondoskodnia kell az élethez való jog érvényesüléséhez szükséges feltételekről. Az élethez való jog objektív oldalából következő alapvető kötelezettsége az államnak, hogy jogalkotással és szervezési intézkedésekkel gondoskodjon az élet védelméről. Az Alkotmánybíróság a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban kifejtette, hogy az állam az élethez való jogból következő objektív intézményvédelmi köteleességet összhangban teljesíti azokkal a hasonlóan objektív köteleességeivel, amelyek az egészséghoz való jogból és az egészséges környezethez való jogból hárulnak rá. Az említett alapjogokból folyó állami intézményvédelmi köteleességek mindig túlmutatnak az alanyi jogosultak jogain. Így például az egészséghoz való jog éppúgy a jövő nemzedékek egészségét is szolgálja, mint az egészséges környezethez való jog. (35)

Az Alkotmánybíróság mindezek alapján megállapítja, hogy az állam a dohányárú reklámjának szabályozásakor eleget tett az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből és 70/D. § (1) bekezdéséből következő intézményes élet- és egészségvédelmi köteleességének, és teljesítette az Alkotmány 67. § (1) bekezdésén alapuló kötelezettségét a gyermekek megfelelő testi és szellemi fejlődésének védelmére. Ebből következik, hogy az Alkotmányból nem vezethető le a dohányárú reklámjának teljes tilalma. Mindez nem zárja ki azt, hogy a jogalkotó további korlátozásokat fogalmazzon meg, amennyiben azokra szükség van az állampolgárok megfelelő tájékoztatása, továbbá életének, egészségének védelme érdekében. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy a dohánytermékek reklámját

érintő tilalmak és korlátozások akkor felelnek meg az Alkotmány 61. §-a által támasztott követelményeknek, ha azokat az állampolgárok életének, egészségének védelme, illetve a gyermekek megfelelő testi és szellemi fejlődésének védelme kellően indokolja.

A nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának egyes szabályairól szóló 1999. évi XLII. törvény elsődleges célja, hogy a dohánytermékek fogyasztásának szabályozásával, illetőleg forgalmazásának részleges korlátozásával védelmet nyújtson a nemdohányzók, valamint az életkoruk vagy egészségi állapotuk miatt egyébként fokozott védelmet igénylő személyek részére a passzív dohányzás káros hatásaival szemben. Fokozott állami szerepvállalást követel meg az Alkotmány a gyermekek egészséges fejlődésének biztosítása és a káros hatások távol tartása érdekében. Az állam beavatkozása elsősorban azokon a területeken indokolt, ahol a szülői felügyeleti jog nem érvényesülhet, illetve olyan kivételes esetekben kerülhet sor állami fellépésre, amikor a szülő súlyosan veszélyezteti gyermeke fejlődését. Az Alkotmánybíróság a 21/1996. (V. 17.) AB határozatban azt is megfogalmazta, hogy a magánszférában a gondoskodás és védelem joga és kötelessége elsősorban a szülőket illeti. Így például jogszabály – általános megelőző céllal – tilthatja, hogy gyermeknek nyilvános vendéglátóhelyen alkoholt szolgáljanak fel, hogy iskola közelében pornográf sajtótermékeket áruljanak vagy szexboltot nyissanak. Törvény a gyermek belépését is megtilthatja ilyen helyekre. A szülő felelőssége viszont, hogy ott-hon a gyermek számára hozzáférhetővé teszi-e az alkoholt vagy a pornográfiát. Az állam csak a gyermek fejlődésének súlyos és konkrét sérelme vagy veszélyeztetése esetén avatkozik be – például a szülői felügyelet megszüntetése révén.

Konklúzió

A fentiek hozadéka, hogy az Alkotmányunkban foglalt alapjog csak megfelelő

jogszabályi és jogalkalmazói értelmezés eredményeként ültethető át a valóság síkjára. Számos jogeset jelzi a normatív anyag buktatóit, és igyekszik pontosítani a jogalkotói szándékot, a jogalkotó feltételezhető koncepciója szerint.

Mindez nem mindig sikerül hibátlanul. Külföldi példák sora világított rá, mennyire képlékeny jogterületről van szó, és a hazai jogalkotás hogy próbál idomulni a fejlett világ szabályrendszeréhez az érintett területen is.

A gyakorlatban óriási erkölcsi felelősség hárul a pedagógusokra, mellyel csak megfelelő szakmai ismeretek birtokában birkózhatnak meg.

Az Alkotmányunkban foglalt alapjog csak megfelelő jogszabályi és jogalkalmazói értelmezés eredményeként ültethető át a valóság síkjára. Számos jogeset jelzi a normatív anyag buktatóit, és igyekszik pontosítani a jogalkotói szándékot, a jogalkotó feltételezhető koncepciója szerint. Mindez nem mindig sikerül hibátlanul. Külföldi példák sora világított rá, mennyire képlékeny jogterületről van szó, és a hazai jogalkotás hogy próbál idomulni a fejlett világ szabályrendszeréhez az érintett területen is. A gyakorlatban óriási erkölcsi felelősség hárul a pedagógusokra, mellyel csak megfelelő szakmai ismeretek birtokában birkózhatnak meg.

Jegyzet

(1) 2000. évi XLIII. tv.
 (2) Uo. 54. § (1) bek.
 (3) 1995. évi LIII. tv.
 (4) Uo. 54. § (1) bek.
 (5) Uo. (2) bek.
 (6) Uo. (6) bek.
 (7) 1996. évi LIII. tv.
 (8) Uo. 69. § (1) bek.
 (9) Az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. tv 15. § (1) bek.
 (10) Uo. 19. § b)
 (11) Uo. 20. §
 (12) Uo. 82. § (3) bek.
 (13) 1949. évi XX. törvény 18. §
 (14) Uo.. 70/D. §
 (15) 1997. évi CLIV. törvény 38. § (5) bek.
 (16) Uo. 38. § (1) bek.
 (17) 1996. évi I. törvény 2. § 19. pontja
 (18) Uo. 18. pont
 (19) Uo. 20. pont
 (20) 2003. évi C. törvény 2. § j)-k)
 (21) A 2007. évi LXXIV. törvény 24. § (2) bekezdése értelmében médiapolitikai szempontból meghatározó jelentőségűnek minősül a műsorterjesztő, ha a) előfizetőinek száma meghaladja a százezer főt, vagy b) ingyenesen hozzáférhető műsorterjesztés esetén vételkörzete a Magyar Köztársaság lakosságának több, mint egyharmadára kiterjed, és a műsorterjesztő vagy azzal irányítási viszonyban álló szolgáltató vagy vállalkozás a Magyar Köztársaság területén

végzett műsorterjesztésből vagy az ahhoz kapcsolódó szolgáltatásból származó árbevétele meghaladja az évi 1000 millió forintot.
 (22) Uo. 26. § (1) bek. c) pontja
 (23) L 3342-1-től az L 3342-3 cikkelyig
 (24) francia palacsintaféle
 (25) 1. cikkely: „reclame voor alcoholhoudende drank mag geen overmatige of anderszins onverantwoorde consumptie tonen, suggereren of stimuleren”.
 (26) Tilos a nyereményjátékkal kapcsolatos olyan cigarettareklám, amely túlzott fogyasztásra ösztönöz.
 (27) A reklám önmagában is fogyasztásra ösztönöz, a reklámban szereplő többtelelem – a nyereményjátékban való részvétel lehetősége, nagyobb nyeresí esély kilátásba helyezése – a túlzott fogyasztásra felhívás tilalmába ütközik dohány-, illetve alkoholtermék esetén.
 (28) „...niet tot de normale maaltijdschuur behorende...” (sic!)
 (29) ABK, 2000. május, 177.
 (30) ABH, 1992, 167., 178.
 (31) ABK, 2000. május, 178.
 (32) Grtv. 2. §. g) pontja.
 (33) ABK, 2000. május, 178., 181.
 (34) Alkotmány 67. § (1) bek.
 (35) ABH, 1998, 341.

Julesz Máté
tudományos kutató

A szakmai életút alakulásának vizsgálata – pályakövetés angoltanárként végzetek körében

A pályakövetés, a karrierkövetés, az alumni, az AR (alumni-rendszer) és a DPR (diplomások pályakövetési rendszere) olyan kifejezések, amelyeket minden biztonnyal gyakran fogunk hallani a felsőoktatás és – a DPR-t leszámítva – a közoktatásban megvalósuló szakképzés viszonylatában is. A pályakövetés hazánkban ugyanis az elmúlt egy-másfél évtizedben kap egyre erősödő figyelmet, és ez a figyelem a jelenben és a közeljövőben tűnik akkumulálódni és rendszerszemléletűvé válni. (1)

A szakképző intézmények esetében a 2007–2008. tanévben végzeteket érinti első ízben a pályakövetés (1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról: 132. § [5] bekezdés), a felsőoktatási intézményeknek pedig az elmúlt tanévvel kellett a pályakövetés rendszerének bevezetését megkezdeniük (2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról: 156. § [2] bekezdés). Az egyik alapvető különbség a két rendszer között, hogy míg a szakképzésben végzeteknek törvényben előírt kötelességük a pályakövetési rendszer számára történő adatszolgáltatás (1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról: 12. §